

Maak van landbouwgrond een *common*

Er beweegt momenteel heel wat op het gebied van biolandbouw, lokale voedselvoorziening en de betrokkenheid van de burgers daarbij. Tijdens de lokale voedseldag* in de Gentse Bijloke op 30 september 2016 voorzag de agenda ook een sessie 'Publieke landbouwgrond inzetten voor lokale voedselvoorziening'. Daar ontstond een interessant gesprek over de manier waarop landbouwgrond kan of moet worden ingezet voor de lokale voedselteelt. Hieronder een uitgebreid verslag van deze sessie.

CS-wat?

COMMUNITY SUPPORTED AGRICULTURE
LANDBOUW GEDRAGEN DOOR DE GEMEENSCHAP

De landbouwer en de lokale bevolking slaan hierbij de handen in elkaar en dragen wederzijdse verantwoordelijkheid. Alles is gebaseerd op vertrouwen. De mensen kopen een aandeel en daarmee kunnen ze het hele jaar seizoensgroenten en -fruit komen plukken of ophalen op de boerderij. Zo geniet de boer een behoorlijk loon en kan de consument voor een redelijke prijs rekenen op plukverse groenten en fruit. Omdat de aandeelhouders elkaar kennen, is er een zekere sociale controle en komt misbruik zelden voor.

De boer staat met zijn kennis van zaken in voor de oogst, kweekt zoveel mogelijk wat de leden gemiddeld verlangen (met respect voor de seizoenen) en verdient op een eerlijke en transparante manier zijn boterham.

*De 'lokale voedseldag' werd georganiseerd door de Vereniging voor Steden en Gemeenten (VMSG). Ook Natuurpunt-CVN was medeorganisator, naast vele andere verenigingen als De Landgenoten en de Landelijke gilden.

De gemeente Anderlecht werkt aan een mooi project: gronden die onteigend werden voor de aanleg van de Brusselse ring, worden nu gebruikt om jonge boeren in spe op te leiden om later zelf een bedrijf op te starten. De steden Oostende en Turnhout zijn gestart met een eigen CSA-bedrijf (zie kader). Prachtige initiatieven die bewustwording, gezond voedsel en de ontwikkeling van een lokale gemeenschap promoten.

Na de eerste pioniers van de biolandbouw dertig jaar geleden, met bekende bedrijven als De Dobbelhoef, De Wriemeling en Den Bovenhoek, is er nu een tweede golf van jonge en enthousiaste boeren (vaak zonder boerenafkomst) die toekomst zien in kleine lokale bedrijven, vaak zelfoogstuinen en CSA-boerderijen. De vraag is of die nieuwe golf geen druppel op een hete plaat is. En mogen we niet ambitieuzer zijn en verder in de toekomst kijken?

Grondprijzen en pachters

Een groot probleem waar die jonge enthousiaste boeren voor komen te staan, is dat het heel moeilijk is om geschikte grond te verkrijgen. Vaak zijn de prijzen van landbouwgrond buitensporig hoog, omdat ze door toedoen van speculanten en rijke paardenliefhebbers de pan uitrijzen. In Gent betaal je tegenwoordig gemakkelijk tussen de 50.000 en 100.000 euro voor één hectare goede landbouwgrond, de minimumoppervlakte die nodig is om een levensvatbaar CSA-bedrijf uit te bouwen. Hoe kan een jong bedrijf zo'n grote investering dragen en afbetalen? Initiatieven als De Landgenoten, coöperaties of crowdfundingacties bewijzen hun nut, maar niet voor iedereen ...

Je zou zeggen: boeren kunnen toch grond pachten? Ja, maar vaak is alle landbouwgrond al verpacht aan reguliere landbouwers. Bovendien blijkt de pacht in de praktijk ook een verouderd systeem, omdat grondeigenaren hun gronden niet meer levenslang in gebruik willen geven aan boeren.

De pachtwet is er om boeren te beschermen, maar vandaag zien we dat pachtgronden in bezit blijven van gepensioneerde boeren. Dit kan voor de boeren in kwestie nog een mooie bijverdienste betekenen – ze laten bijvoorbeeld tegen betaling de mest van intensieve varkenshouderijen op hun grond aanbrengen of ze kiezen ervoor de pachtgrond te laten bewerken door loonwerkers.

Moeten we niet ruimer kijken? Hoe kunnen we als land echt een weerbare en gezonde lokale landbouw opbouwen in tijden van import en export van voedsel, monocultuur en grote lobbygroepen als Bayer en Monsanto? Hoe kan België, of ruimer gezien Europa, in tijden van crisis of oorlog weerbaarder worden? Hoe kunnen we als land afstappen van een olieafhankelijk voedselweb?

Een meent

Het antwoord ligt misschien bij de 'commons', het Engelse woord voor een 'meent'. Hier de definities volgens Wikipedia: *"Een meent of mient is een term die vroeger gebruikt werd voor een onverdeelde gemeenschappelijke weide meestal als onderdeel van een gemeynt of marke. Meenten kwamen met name voor op zandgronden (merk de parallel op met het woord 'gemeente'). Afhankelijk van de regio en de bodemvruchtbaarheid werd de meent op een zeker moment in het verleden verdeeld tussen de gerechtigden. De negentiende-eeuwse markewetten zorgden voor een grootschalige verdeling."*

"The commons is the cultural and natural resources accessible to all members of a society, including natural materials such as air, water, and a habitable earth. These resources are held in common, not owned privately ... the commons is a general term for shared resources in which each stakeholder has an equal interest."

Door-de-gemeenschap-gedragen landbouw werd toegepast in onder andere Groot-Brittannië en is tot op de dag van vandaag nog steeds gangbaar in bepaalde gebieden in de Zwitserse Alpen. In Engeland is er momenteel een organisatie *The land is ours*. Ze pleit ervoor dit systeem opnieuw te gebruiken.

Grondeigenaar als mecenas voor de boer

Een tweede mogelijkheid om het probleem aan te pakken, zou er kunnen in bestaan dat mensen die hun geld willen investeren, landbouwgronden kopen om die door een CSA-bedrijf te laten exploiteren. Op die manier wordt de lokale gemeenschap gesteund door mensen met kapitaal en doen de investeerders een waardevolle investering: een win-winsituatie dus. De investeerders vervullen hier een sleutelrol. Door als grondeigenaar de exploitatie over te dragen aan een CSA-bedrijf, dat de grond op duurzame wijze beheert, be-

werkstelligen ze ook de rurale ontwikkeling van hun gemeente. Dat kan de lokale economie alleen maar ten goede komen. Deze werkwijze wordt onder andere toegepast door De Landgenoten en het Franse *Terre de Liens*. Zij zoeken geldschieters in het lokale netwerk van de boer, kopen de grond en verpachten die aan de boer. Zo zorgen ze ervoor dat het areaal biolandbouwgrond in de toekomst verzekerd blijft.

Voedsel = basisrecht

Het landbouwbeleid moet radicaal omgevormd worden om jonge boeren kansen te geven, om autonomer te worden in onze nationale voedselproductie, om de eetgewoonten van de burgers te verbeteren en zo ook de kosten in de gezondheidssector naar omlaag te halen. Dit kan ook een hechtere gemeenschap creëren, waar mensen meer waardevolle sociale contacten opbouwen in een zelfoogsttuin of op een boerenmarkt dan in een neonverlichte supermarkt. Zodat kinderen weer beseffen dat groenten uit de grond komen en niet uit plastic verpakkingen.

Het is de rol van de overheid om deze veranderingen door te duwen. Waarom zou de staat geen grond kopen en gratis ter beschikking stellen van deze jonge enthousiaste boeren, om zo een kantelmoment te creëren en echt aan een duurzame toekomst te werken? Ook kerkfabrieken of

OCMW's (vergeet de betekenis achter de letters niet: Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn), die vaak veel landbouwgrond in bezit hebben, kunnen hier een rol spelen.

Werkzoekenden zouden mee kunnen werken op deze kleine bedrijven die verweven zijn in lokale gemeenschappen. Zo voelen ze zich nuttig en krijgen ze waardering van het lokale netwerk. Vzw's zoals Posthof in Antwerpen bewijzen dat het kan en dat er ook doorstroming mogelijk is naar de arbeidsmarkt. Daarnaast heb je de honderden zorgboeren die wekelijks enthousiaste mindervaliden meenemen op hun velden en ze betrekken bij heel nuttige taken.

